

7. Суденко О.В. Етапи регулювання соціальної політики в Україні // Державні і ринкові методи регулювання соціальної сфери. — К., 2001. — С. 58-63.

8. Четверикова Л. Суть соціальної політики та аналіз її моделей в соціальних державах // Вісник Соціогуманітарні проблеми людини. — 2005.- № 1.- С. 24-33.

References

1. Mishchuk O.V. Modeli ekonomichnoho zrostannya. Sotsial'na spryamovanist' ekonomichnoyi modeli Ukrainy // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. Zbirnyk naukovykh prats'. — K: 2004. — #9. — S. 158-161.

2. Novykov V. Problemy ta shlyakhy zabezpechennya sotsial'noyi oriyentatsiyi ekonomiky Ukrainy // Zhurnal yevropeys'koyi ekonomiky. — 2005. — #2. — S. 18-22.

3. Nosova O.V. Instytutsiyni superechnosti perekhidnoyi ekonomiky // Ekonomichna teoriya. — 2004. — # 3. — S. 52-59.

4. Prykhodchenko L.L. Instytualizatsiya natsional'noho interesu yak zaporuka efektyvnosti systemy derzhavnoho upravlinnya / L. L. Prykhodchenko // Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya : zb. nauk. pr. — Odesa: ORIDU NADU, 2007. — Vyp. 1(29). — S. 46–51.

5. Sydoryna T.Yu. Partnerstva hosudarstva y ynstytutov samorhanyzatsyy hrazhdan v realizatsyysotsyal'noy polityky // Ekonomycheskyy vestnyk Rostovskoho hosudarstvennoho unyversyteta. — 2010. — Tom 8. — # 1. — S. 117-127.

6. Sotsial'na ekonomika. Navchal'nyy posibnyk / Kol. avt. O.O. Byelyayev, M.I. Dyba ta in. — K.: KNEU, 2005 — С. 21-26.

7. Sudenko O.V. Yetapy rehulyuvannya sotsial'noyi polityky v Ukraini // Derzhavni i rynkovi metody rehulyuvannya sotsial'noyi sfery. — K., 2001. — С. 58-63.

8. Chetverykova L. Sut' sotsial'noyi polityky ta analiz yiyi modeley v sotsial'nykh derzhavakh // Visnyk Sotsiohumanitarni problemy lyudyny. — 2005.- # 1.- С. 24-33.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2015 р.

УДК [336.153+330.564.2]:314.112

Гриненко А.М.,

канд. екон. наук, проф.,
anatolygrinenko@ukr.net

Кирилюк В.В.,

асистент,
patriot28@i.ua

кафедра управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,

Гриненко А.М.,

канд. екон. наук, проф.,

Кирилюк В.В.,

ассистент,

кафедра управления персоналом и экономики труда,
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Grynenko A.M.,

Ph.D., professor,

Kyryliuk V.V.,

assistant,

Department of Human Resources and Labor Economics,
State University «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

**НАДМІРНА НЕРІВНІСТЬ
ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ
ЗГУРТОВАНOSTІ СУСПІЛЬСТВА**

**ЧРЕЗМЕРНОЕ НЕРАВЕНСТВО
ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ
КАК ДЕСТАБИЛИЗИРУЮЩИЙ ФАКТОР
СОЦИАЛЬНОЙ СПЛОЧЕННОСТИ ОБЩЕСТВА**

**EXCESSIVE
INCOME INEQUALITIES THE POPULATION
IN UKRAINE DESTABILIZING SOCIAL COHESION SOCIETY**

У статті розглянуто нерівність доходів як один із найбільш дестабілізуючих чинників, що негативно впливає на рівень соціальної згуртованості суспільства. Відображено статистичні показники щодо нерівності доходів населення України та європейських країн. Визначено причини значної поляризації доходів населення України.

В статье рассмотрены неравенство доходов как один из самых дестабилизирующих факторов, негативно влияющих на уровень социальной сплоченности общества. Отражено статистические показатели по неравенству доходов населения Украины и европейских стран. Определены причины значительной поляризации доходов населения Украины.

The main purpose of the article — to consider the income inequality of the population of Ukraine and determine their impact on social cohesion of society. It Incomes traditionally been a basic part of measuring socioeconomic inequalities in society. The problem are closely linked to the issue of social cohesion, social inclusion, social trust. Excessive social inequality, which usually produces social fragmentation hinders human development and impedes progress. Awareness material inequality deepens when society to achieve a certain level of prestige, power, status, perceived unreasonable and unfair.

Statistical data on income inequality population of Ukraine and European countries, with the result that it was determined that economic inequality in Ukraine is an interesting phenomenon. On the one hand, according to official statistics, our country is very equal among other countries, on the other — the surrounding reality and health of the population not confirm this. This is due to the shadow economy and shadow income. The largest income — income from business — there are minimized. Salaries in sectors with high labor intensive and, therefore, high salary, paid in full or in part «in envelopes», because this encourages employers higher pension fee. Finally, it is the shadow economy include huge profits corruption Ukrainian officials — which by definition are distributed very unevenly relative to the total population.

Scientific novelty lies in the fact that the study of income inequality in the context of social cohesion are being conducted. Further research of this area can be aimed at developing and improving methodology for social cohesion of society in which one of the important indicators will be income inequality.

Ключові слова. Соціальна згуртованість, нерівність доходів, доходи населення, коефіцієнт Джині, бідність.

Ключевые слова. Социальная сплоченность, неравенство доходов, доходы населения, коэффициент Джини, бедность.

Key words. Social cohesion, income inequality, income, the Gini coefficient, poverty.

Вступ. Проблема доходів є, мабуть, найбільш складною і дискусійною проблемою. Відомо, що на певному щаблі розвитку суспільство розділилося на різні соціальні групи, які характеризуються суттєвим економічним нерівністю в доходах, на багатих і бідних. На сьогоднішній день, нерівність доходів населення є одним із найбільш дестабілізуючих чинників, що негативно впливає на рівень соціальної згуртованості суспільства. Інтенсивна нерівність доходів громадян є досить болючою і вибухонебезпечною темою для сучасного українського суспільства,

яку із зрозумілих причин не люблять обговорювати, а тому схильні замовчувати як влада, так і ті соціальні верстви, для яких вона дискомфортна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема нерівності доходів поклала початок численним дискусіям, створенню низки фундаментальних праць та монографій. Існують різні підходи щодо соціальної справедливості. Фрідмен підкреслював, що суспільство, яке ставить рівність вище від свободи, втрачить і рівність і свободу, представник ліберально-економічної школи Б. де Жювенель досліджував передумови диференціації доходів. Не підтримував ідею соціальної справедливості і Ф.А. фон Хайєк, який наголошував на неприйнятності одночасно ідеї справедливості і еволюційного процесу в економічному житті. М. Лоренц запропонував знамениту криву, названу на його честь, яка графічно відображає ступінь диференціації доходів. К. Джині розробив методи оцінки доходів і багатства, у тому числі їх диференціації — коефіцієнт Джині.

Різні аспекти економічного розвитку та диференціації доходів досліджували авторитетні українські вчені, а саме: І. Гнибіденко, Е. Лібанова, В. Новіков, В. Семенов, М. Соколик, Л. Черенько.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження нерівності доходів населення України та їх впливу на соціальну згуртованість українського суспільства.

Результати дослідження. Доходи населення традиційно виступають базовою складовою виміру соціально-економічної нерівності у суспільстві. Проблема нерівності тісно пов'язана із проблемою соціальної згуртованості, соціального залучення, суспільної довіри. Надмірна соціальна нерівність, що, як правило, продукує суспільну роз'єднаність, стримує людський розвиток та перешкоджає прогресу. Усвідомлення матеріальної нерівності поглиблюється, коли у суспільстві досягнення певного рівня престижу, влади, статусу сприймається невинуватим і несправедливим.

Економічна нерівність в Україні є цікавим феноменом. З одного боку, за офіційними статистичними даними наша країна є дуже рівноправною серед інших країн, з іншого — навколишня реальність та самопочуття населення не дуже це підтверджують. За даними ООН, частка 10% найбагатших українців у сукупному доході становила близько 22,5%, а 10% найбідніших — 3,8%. Розрив може здатися великим — багаті отримують в 6 разів вищий дохід, ніж бідні — проте в більшості країн цей розрив ще більший. Навіть у відомій своєю щедрою соціальною підтримкою Швеції він дорівнює 6,2, тобто трохи більше, ніж в Україні (Рис.1).

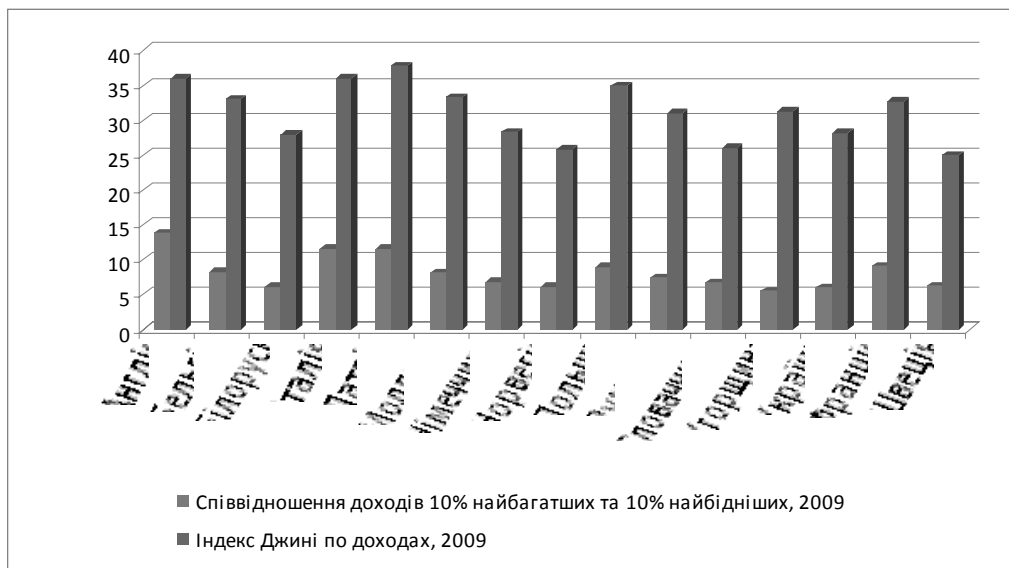

Рис. 1. Нерівність доходів в Україні та країнах Європи

Джерело: складено авторами

В таких країнах Східної Європи, як Польща та Латвія, співвідношення між доходом 10% найбагатших та 10% найбідніших рівне, відповідно, 9 та 10,3, тобто значно вище ніж в Україні. Навіть державно-капіталістична Білорусь, в якій майже відсутній великий приватний бізнес, має співвідношення доходів між найбагатшими та найбіднішими на рівні 6,1, все ще вище за Україну.

Перше співвідношення (співвідношення доходів найбагатших та найбідніших), є не найкращим показником нерівності розподілу доходів — адже воно не враховує доходи 80% населення. Для більш ретельного порівняння використовується так званий індекс «Джині», що може приймати значення від 0 до 100 (або від 0 до 1), де 0 значить, що доходи абсолютно однакові, а 100 — що увесь сукупний дохід отримує лише одна людина.

В 2009 році індекс «Джині» в Україні був рівний 28,2 — трохи вище за Швецію (25,1) та Білорусь (25,8). У більшості інших європейських країн цей показник все одно вищий. На фоні своїх польських та російських сусідів, з їх індексами «Джині», відповідно, 34,9 та 37,5, Україна виглядає країною з достатньо високою економічною рівністю.

Проте такі неофіційні українські реалії, як виплата заробітної плати «в конвертах» та мінімізація офіційного прибутку бізнесом ще більше підсилюють нерівність доходів, а отже негативно відбиваються на соціальній згуртованості українського суспільства. Причиною цього є репресивна податкова система, неадекватно високі пенсійні збори з заробітної плати та інші проблеми, які створює для приватного сектору держава.

Згідно з оцінками одного з найавторитетніших спеціалістів з тіньової економіки — професора Віденського університету Фрідріха Шнайдера — тіньова економіка в Україні складає понад 55 % від ВВП. Для порівняння, у Польщі вона дорівнювала 26,3% від ВВП, в Угорщині — 23,4%. На жаль, не існує надійного способу оцінити розподіл тіньових доходів. Проте самі причини високої тінізації української економіки підказують нам, що цей розподіл є дуже нерівномірним. Найбільші доходи — прибутки від бізнесу — в країні мінімізуються. Заробітні плати в секторах з високою трудомісткістю і, відповідно, високою оплатою праці, платяться повністю або частково «в конвертах», адже саме до цього стимулює роботодавців високий пенсійний збір. Нарешті, саме до тіньової економіки відносяться величезні корупційні доходи українських чиновників — які за визначенням розподілені дуже нерівномірно відносно усього населення.

Експерти по різному оцінюють масштаби бідності в Україні, посиляючись на різні методи підрахунків. Згідно з абсолютною концепцією бідності відповідно до міжнародних критеріїв, запропонованих ООН 2,9% українців у 2013 році вважалися бідними; за критерієм прожиткового мінімуму — 9,9%; за відносним критерієм частка бідних в Україні у 2013 році становила 25,4% (рис. 2.2); згідно соціологічних даних авторитетної європейської інституції «Євробарометр» — 48% (рис.2).

Рис. 2. Частка бідного населення в Україні у 2000-2013 роках

Джерело: складено авторами

Хоча за критерієм вартості добового споживання на рівні 5 доларів США, відповідно до методики ООН, у 2013 році лише 2,9% українців жили за межею бідності, проте такий абсолютний показник лише частково відображає ситуацію з бідністю в Україні. Якщо використовувати критерій визнаної у світі межі бідності — 17 доларів на день, — то згідно зі статистикою ООН, за межею бідності в Україні перебуває 78% людей. Тобто, у такої частини українців споживчий кошик менший від прийнятої межі бідності у світі. Для України це означає, що якщо зарплата працівника менша 4000 гривень, він перебуває за межею бідності. На рисунку 2 відображено відсоток бідних людей за європейською методологією.

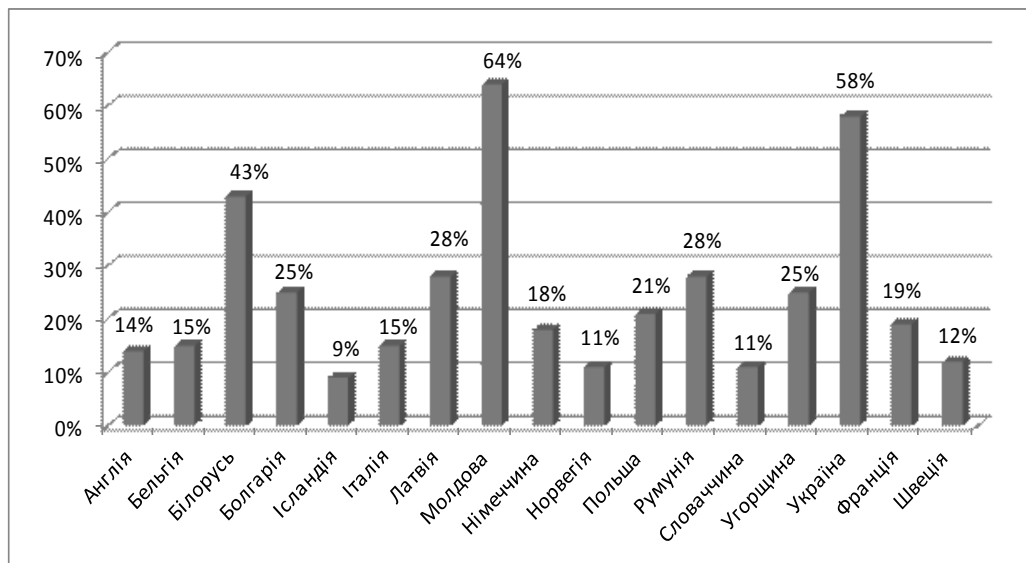

Рис. 3. Відсоток бідних людей у країнах Європи в 2013 році

Джерело: складено авторами

Згідно даних ООН та Європейської соціологічної служби «Євробарометр», у 2013 році рівень бідності у країнах Європи коливався від 9% — у Ісландії до 64% — в Молдові (в ЄС бідними вважаються люди, дохід яких становить менше 60% від середнього показника в країні, при цьому враховуються також усі соціальні виплати). Причому місячний заробіток, який вважається показником бідності суттєво відрізняється у країнах Європи: Румунія — 97 євро; Болгарія — 108 євро; Польща — 200 євро; Німеччина — 912 євро; Швеція — 1014 євро і Люксембург — 1545 євро (максимальний показник серед країн Європи). Хоча за різними методологіями показники бідності в Україні варіюються, проте всі оцінки свідчать про одне — попри великий потенціал і ресурси, Україна залишається однією із найбідніших країн у Європі.

Розподіл сукупних ресурсів домогосподарств України свідчить про його збільшення у бік найбагатших. Якщо частка сукупних ресурсів між 1 та 7 децилями зростає достатньо рівномірними частинами (приблизно на 1%), то розрив між 9, 8 та 7 децилями — 3%, а між двома останніми децилями — 6% (рис. 4).

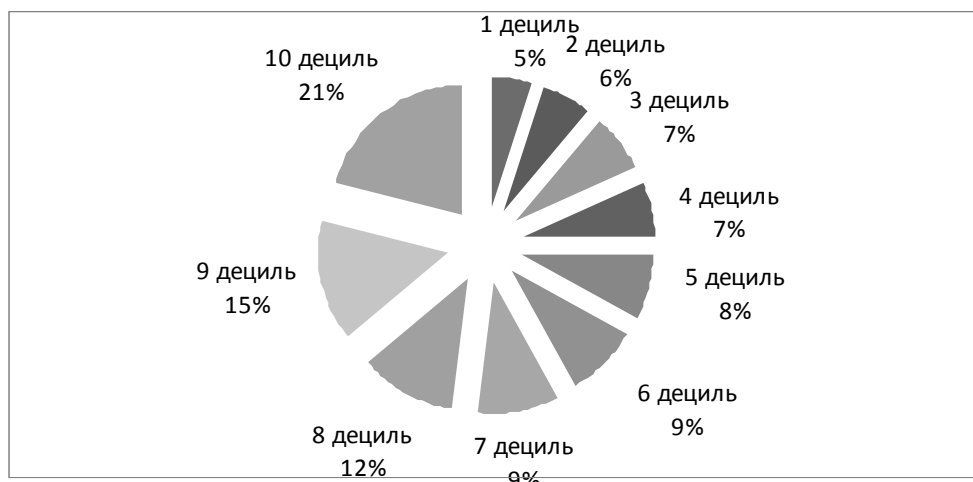

Рис. 4. Розподіл сукупних ресурсів домогосподарств України за децильними групами у 2013 році

Джерело: розробка авторів

Фактично дані рисунку 2.26 відображають те, що в Україні відсутня чітко виражена середньо дохідна група населення (середній клас), ресурси якої значно би відрізнялись від бідних верств населення: загальна частка ресурсів, якими розпоряджається населення 8 децилю лише у 2,2 рази перевищує частку 1-го децилю. В населення 10-го децилю зосереджено більше п'ятої частини сукупних ресурсів домогосподарств України. Головними причинами, які перешкоджають формуванню середнього класу є: «клановий принцип» побудови економічних стосунків в країні та економіки в цілому. Сьогодні клани організували своєрідні економічні піраміди, які переплелися з криміналом і владою. Декілька таких пірамід тримають майже всю систему влади, передусім виконавчу. Вони стали монополістами і задають свої правила гри в усіх секторах економіки, вирішальним чином впливаючи на виробництво — через тарифи, пільги, тощо.

На основі вище проаналізованих статистичних даних та аналізу наукових досліджень з даного напрямку, можна виокремити основні причини значної нерівності доходів українських громадян, яка негативно впливає на соціальну згуртованість суспільства (рис. 5).

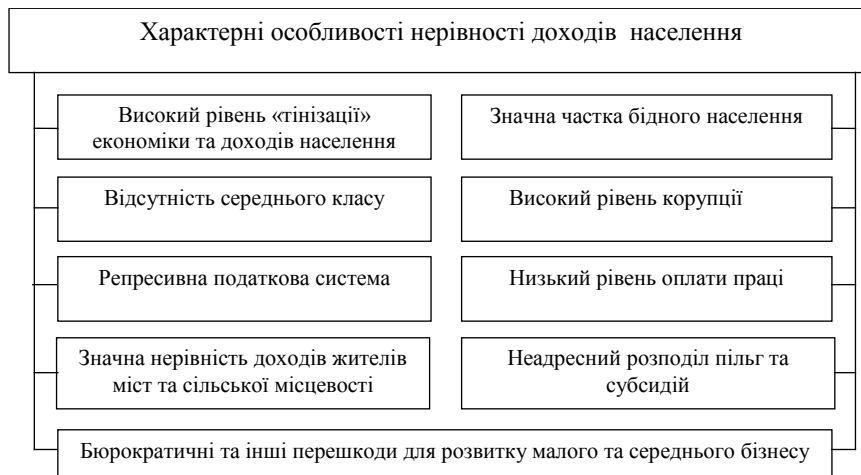

Рис. 5. Основні причини нерівності доходів населення України

Джерело: розробка авторів

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід відмітити, що в останні роки суттєвого зменшення рівня диференціації доходів населення не відбувається, тому можна зробити висновок про неефективну соціальну політику держави. Існуючі соціальні виплати і пільги призводять лише до посилення утриманських настроїв у суспільстві, а не до зменшення диференціації доходів населення. Це досить негативно відображається на рівні соціальної згуртованості українського суспільства. Не дивлячись на багаточисленні переконання щодо необхідності рівномірного розподілу доходів, у ринковій економіці державної підтримки потребує лише незначна частина населення. Для працездатних же членів суспільства повинні бути створені рівні можливості для реалізації власних інтересів. До того ж рівність умов існування людей навряд чи можливо забезпечити на практиці.

Література

1. Гриненко А.М., Кирилюк В.В. Влияние социальной политики на социальную сплоченность общества. Научные труды Академии управления при Президенте Республики Беларусь / учредитель — Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Вып. 16: в 2 ч. Ч. II. Государственное управление. Право. — Минск. — 2014. — С. 41-48
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кирилюк В.В. Основні чинники формування соціальної згуртованості суспільства / Кирилюк В.В. // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія «Економіка». — Одеса: Видавничий дім «Гельветика». — 2014. — Т. 19. — № 2(5). — С. 55-59
4. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України, 2012. — 404 с.
5. Павло Кухта. Економічна нерівність в Україні (Economic inequality in Ukraine) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/22/9737.html>
6. List of countries by income equality. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_income_equality
7. Колот А.М. Проблеми розбудови національної моделі соціально-трудова відносин. // Україна: аспекти праці, 2002, № 5. — С.23 — 28.

References

1. Grinenko A.M., Kiriljuk V.V. Vlihanie social'noj politiki na social'nuju splochnost' obshhestva. Nauchnye trudy Akademii upravlenija pri Prezidente Respubliki Belarus' (The impact of social policy on social cohesion. Scientific papers Academy of Public Administration) / uchreditel' — Akademiya upravlenija pri Prezidente Respubliki Belarus'. — Vyp. 16: v 2 ch. Ch. II. Gosudarstvennoe upravlenie. Pravo. — Minsk. — 2014. — S. 41-48
2. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy (State Statistics Committee of Ukraine) [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Kyrylyuk V.V. Osnovni chynnyky formuvannya socialnoyi zгуртованості suspilstva (The main factors shaping social cohesion of society) / Kyrylyuk V.V. // Visnyk Odeskogo nacionalnogo universytetu imeni I.I. Mechnykova. Seriya «Ekonomika». — Odesa: Vydavnychyj dim «Gelvetyka». — 2014. — T. 19. — № 2(5). — SS. 55-59
4. Nerivnist' v Ukraini: masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu (Inequality in Ukraine: the scope and ability to influence) / za red. E. M. Libanovoyi. — K.: Instytut demografiji ta socialnyh doslidzhen' imeni M.V.Ptuxy NAN Ukrainy, 2012. — 404 s.
5. Pavlo Kuxta. Ekonomichna nerivnist' v Ukraini. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://real-economy.com.ua/publication/22/9737.html>
6. List of countries by income equality. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_income_equality
7. Kolot A.M. Problemy rozbudovy national'noi modeli sotsial'no-yrudovyh vidnosyn. (Problems of Development of National Model of Socio-Labor Relations) // Ukraina: aspekty pratsi, 2002, № 5. — С.23 — 28.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2015 р.

УДК 331.5+364.22

Ильич Л.М.,

к.е.н., доцент, старший науковий співробітник,
Институт демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України
ilyich_l@meta.ua

Ильич Л.М.,

к.э.н., доцент, старший научный сотрудник,
Институт демографии и социальных исследований имени М.В. Птухи НАН Украины

Liydmyla Pich,

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Senior Researcher,
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine

**ПРОДУКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ
ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ
СЕРЕД ПРАЦЮЮЧОГО НАСЕЛЕННЯ**

**ПРОДУКТИВНАЯ ЗАНЯТОСТЬ
КАК СПОСОБ ПРЕОДОЛЕНИЯ БЕДНОСТИ
СРЕДИ РАБОТАЮЩЕГО НАСЕЛЕНИЯ**